

УДК 373.2.015.31:172.15:7

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валентина Ляпунова, Ірина Негрій

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті розглянуто актуальну на сьогоднішній день проблему використання засобів українського мистецтва для ефективного процесу формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Встановлено, що потрібно використовувати ефективні засоби українського мистецтва, які в подальшому допоможуть сформувати у дитячій свідомості «зародки» національної свідомості. Надано тлумачення понять «національна ідентичність», «національна свідомість» та «українська національна ідентичність» у сучасній призмі української історії. Описано позитивний вплив українського мистецтва на процес формування національної свідомості дітей старшого дошкільного віку. Наголошено, що музика, живопис та мультиплікація ефективно впливають на формування національної ідентичності та свідомості дітей старшого дошкільного віку. Також у статті наведено приклади з української культури та мистецтва, які допомагають дитині старшого дошкільного віку встановлювати власні життєві цінності та формувати патріотичну позицію. Розглянуто та проаналізовано творчість українського співака та композитора А. Пивоварова, його збірка «Твої вірші, мої ноти» та її вплив на дитину старшого дошкільного віку. Проаналізовано живописні композиції української художниці М. Примаченко. З'ясовано, який вплив має творчість М. Примаченко для української культури, як її твори допомагають формувати національну ідентичність у дитини старшого дошкільного віку. Наголошено, що мультиплікаційні фільми – один з найдієвіших засобів мистецтва, за допомогою якого у дитини старшого дошкільного віку можна сформувати сімейні, духовні, моральні, культурні та національні цінності. Описано, що використовуючи «правильні» мультфільми, ми формуємо у дітей старшого дошкільного віку національні цінності. Охарактеризовано основні шляхи використання різних видів мистецтва для ефективного процесу формування національної ідентичності дітей старшого дошкільного віку у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова:

старший дошкільний вік; національна ідентичність; мистецтво; сучасна музика; живопис; мультфільм; етнопедагогіка; національно-культурна свідомість.

Resume:

Liapunova Valentyna, Nehrii Iryna. National identity and possibilities of its formation through the means of art in children of older preschool age.

The article examines the currently relevant problem of using the means of Ukrainian art for the effective process of national identity formation in older preschool children. It was established that it is necessary to use effective means of Ukrainian art, the results of which in the future will form the «germs» of national consciousness in children's minds. The interpretation of the concepts of «national identity», «national consciousness» and «Ukrainian national identity» in the modern prism of Ukrainian history is given. The positive influence of Ukrainian art on the process of formation of national consciousness of older preschool children is described. It is emphasized that music, painting and animation effectively influence the formation of national identity and consciousness of older preschool children. The article provides examples from Ukrainian culture and art that help a child of older preschool age to establish his own life values and form a patriotic position. The work of the Ukrainian singer and composer A. Pyvovarov, his collection «Your poems, my notes» and its influence on a child of older preschool age is considered and analyzed. The painting compositions of the Ukrainian artist M. Prymachenko are analyzed. It was found out what influence M. Prymachenko's work has on Ukrainian culture, how her works help to form national identity in a child of older preschool age. It is emphasized that animated films are one of the most effective means of art, with the help of which it is possible to form family, spiritual, moral, cultural and national values in a child of older preschool age. It is described that by using «correct» cartoons, we form national values in older preschool children. The main ways of using various types of art for the effective process of forming the national identity of older preschool children in preschool education institutions are characterized.

Key words:

senior preschool age; national identity; art; modern music; painting; cartoon; ethnopädagogy; national and cultural consciousness.

Постановка проблеми. Виховання почуття патріотизму, формування національно-свідомої особистості та української ідентичності – це основні пріоритетні напрямки виховання у дітей в сучасних умовах розвитку українського суспільства. Зараз, коли Україна бореться за свою цілісність як держава, відроджується її історична пам'ять, культура, мистецтво, мова, відповідно цього формується нова система виховання підростаючого покоління.

Важливими компонентами оновлення змісту освіти є забезпечення національних цінностей, невіддільність освіти від національного ґрунту. У Законі України від 13.12.2022 року «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» наголошено на необхідності створення основних засад для формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та

громадянської ідентичності, як складової забезпечення національної безпеки України та виховання громадянина України і світу» (*Про основні засади...*, 2022).

Реалізація національного виховання в системі освіти України має ґрунтувати виховну діяльність на процесі формування патріотизму та національної ідентичності у дітей, починаючи з дошкільного віку для кращого розуміння історії та культури свого народу, його унікальності та самобутності.

Нам імпонує думка української науковиці Н. Пелагеша, що для «відтворення» національної ідентичності потрібен «специфічний завод і таким заводом є національна освітня комунікаційна система» (Пелагеша, 2008, с. 36). Зазначимо, що усвідомлення дитиною приналежності до певної нації починає формуватися в старшому дошкільному віці і впродовж життя остаточно закріплюється.

Розвиток національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку визначається системою спрямованих заходів та педагогічних впливів, які формують поняття «національна ідентичність» в їхньому світобаченні у майбутньому.

Одним з найефективніших засобів формування національної ідентичності, на думку М. Жидкової є мистецтво: «Мистецтво – особлива форма відображення дійсності, естетичний художній феномен, який передає красу навколишнього, внутрішнього світу людини через осмислення фундаментальних категорій «краса», «гармонія», «пропорційність», «довершеність», самосвідомість і патріотизм... Патріотизм стає сьогодні особливо актуальним, одне з головних завдань – це почуття любові до Батьківщини. І тому стануть у нагоді уроки малювання на теми, які висвітлюють побут, уроки декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю, портрети українських діячів, предметів побуту тощо. Завдання – викликати у дітей інтерес до країни» (Жидкова, 2022).

Отже, враховуючи вищезазначену інформацію, констатуємо, що пізнання найкращих перлин українського мистецтва дозволяє глибше зрозуміти етапи становлення України як держави, її звичаї та традиції, фольклор, усвідомити менталітет народу та його неповторність. Сприймаючи твори мистецтва (музика, картини, усна народна творчість), діти старшого дошкільного віку проявляють емоції – радість, сум, переживання за долю героїв, гнів до ворогів, які викликають відчуття патріотизму, а в подальшому і формування національної ідентичності. Від набутого у дитинстві почуття патріотизму залежить становлення національно свідомого громадянина українського суспільства. Зважаючи на це, необхідно, щоб мистецькі твори, зокрема музика, казки, звичаї та символи, які дитина вивчає у старшому дошкільному віці, були зрозумілі і лишили в її пам'яті глибокий слід. Формування національної ідентичності має відбуватися з дошкільного віку у взаємодії з засобами мистецтва, адже це формує любов до рідного дому, до землі, до природи, до людей, які оточують дитину, до минулого та сьогодення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять ідеї вітчизняних та зарубіжних науковців щодо формування національної ідентичності засобами мистецтва у дітей старшого дошкільного віку. Надаємо ключові дослідження з цієї проблематики:

- поняття «ідентичності» (І. Кант, Г. Гегель);
- поняття «національна ідентичність» та основи її формування (Р. Баумайстер, Е. Гоффман, Е. Дюркгейм, Дж. Мід);
- питання формування «української національної ідентичності» (І. Бех, Ю. Завалевський, П. Ігнатенко, О. Сухомлинська, К. Чорна);
- патріотичне виховання дітей дошкільного віку (О. Духнович, С. Русова, К. Ушинський, І. Кучинська, Я. Чепіга, А. Макаренко, В. Сухомлинський);
- поняття «етнопедагогіка» як основа формування національної ідентичності; етнопедагогіка – це наука про досвід народу у справі виховання молоді, про його педагогічні погляди, наука про педагогіку побуту, сім'ї; предметом етнопедагогіки є досвід навчання й виховання дітей, накопичений конкретним етносом за тривалий час його існування (О. Будник (2002), О. Духнович, М. Степинк, М. Стельмахович, Е. Хакимов);
- виховання дітей за допомогою засобів мистецтва (І. Зязюн, Л. Коваль, А. Комарова, І. Регейло).

Нам імпонує думка дослідниці І. Кучинської, яка зазначає: «...виховання громадської культури не може відбуватися без пріоритету патріотичного виховання, ціннісного ставлення до Батьківщини, її культури, мови, традицій, усвідомлення своєї відповідальності за її долю. Зауважимо, що патріотизм – це любов до Батьківщини, відповідальність за її долю і готовність служити її інтересам, а в разі самовіддано боронити здобутки свого народу; соціально-політичний і моральний принцип, що в загальній формі виражає вищезазначені почуття та емоційні стани» (Кучинська, 2014, с. 156).

У своїй монографії «Українська ідентичність: феномен і засади формування» М. Степико стверджує, що «...формування національної ідентичності – це процес самовизначення людини і у реальних, і у символічних конструктах етнічного та національного простору» (Степико, 2011, с. 9).

Існує інша думка щодо досліджуваного феномену: науковиця О. Рейпольська наголошує, що: «Характерною особливістю старших дошкільників є поява інтересу до проблем, які виходять за рамки особистого досвіду. Через книги і предмети дитина знайомиться з тваринами й рослинами далеких країн, звичаями й зовнішнім виглядом різних народів і епох, з різноманітними жанрами живопису та іншими видами українського мистецтва» (*Розвиток старшого дошкільника...*, 2021).

Однак аналіз психоло-педагогічної та мистецької літератури дає змогу констатувати, що питання формування національної ідентичності старшого дошкільника недостатньо висвітлено. Процес формування національної ідентичності дитини старшого дошкільного віку потрібно починати з прищеплювання любові до рідної землі, рідної мови, культури та природи на всіх заняттях у закладах дошкільної освіти.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати процес формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану в країні; з'ясувати сутність понять «національна ідентичність», «національна свідомість» та «українська національна ідентичність»; простежити вплив основних видів мистецтва (музика, живопис, мультиплікаційний фільм) на формування української національної ідентичності у старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нинішня ситуація в Україні (повномасштабна війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року) дала українському суспільству потужний імпульс до змін, які помітні неозброєним оком. Деякі з них – однозначно позитивні і мають, безперечно, історичне значення, а саме відродження української національної ідентичності. Бо саме національна ідентичність є ключовим аспектом формування особистості, а в дитячому віці вона набуває особливого значення.

Важливо наголосити, що дошкільний період характеризується тим, що дитина підсвідомо засвоює погляди, оцінки, манери поведінки людей, які її оточують; формуються моральні риси характеру, поведінкові стереотипи; закладаються основи для формування національно-культурної свідомості та національної ідентичності. Формування національної ідентичності та свідомості є результатом системного національно-патріотичного виховання, яке можна здійснювати, використовуючи засоби українського мистецтва.

У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» є чітке визначення поняття «українська національна ідентичність – це стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» (*Про основні засади...*, 2022).

Головним аспектом, за допомогою якого відбувається формування національної ідентичності є національно-патріотичне виховання. З огляду на це, нам імпонує думка Н. Михальченко, який стверджував, що національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління, головною метою якого є набуття молодими громадянами соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури (Михальченко, 2021).

У процесі наукового дослідження ми дійшли твердження, що потрібно використовувати різні види мистецтва для формування національної ідентичності старших дошкільнят в аспекті національно-патріотичного виховання, при цьому наголошувати на важливості розвитку любові до рідної країни, мови, культури та традицій.

Логіка нашого дослідження вимагала визначення сутності поняття: «українське мистецтво». Далі ми надаємо визначення цього поняття.

Українське мистецтво – це ключовий аспект культурної ідентичності України, що містить різноманітні прояви та форми вираження творчості, які виникали на теренах українських земель протягом віків; це об'єднання різноманітних видів мистецтва, таких як живопис, скульптура, література, музика, народне мистецтво, театр та інші, що відображають дух та традиції українського народу.

Українське мистецтво – це один з найбільш важливіших засобів створення і формування національної свідомості та ідентичності у процесі виховання дітей старшого дошкільного віку. Видатні українські просвітителі Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко підкреслювали важливість українського мистецтва, як форми національної свідомості, стверджуючи, що через нього відбувається передача культурних, етнічних, естетичних цінностей становлення національно-культурної особистості.

Українське мистецтво – це є сама природа, й історична пам'ять народу, і неперервний зв'язок у часі; має високоморальні основи, високі естетичні норми, а тому відіграє важливу роль у духовному розвитку нації; завжди має національний характер, що виявляється через складну систему зв'язків із природою, історією

народу, способом життя і праці що формують його світогляд, сприйняття, почуття, систему естетичних цінностей (Михальченко, 2021).

Одним із видів українського мистецтва є музика – потужний інструмент для формування національної свідомості дошкільників, що сприяє розвитку та пізнаванню української культурної спадщини. Використовуючи музику як засіб формування національної ідентичності дітей важливо враховувати їхні індивідуальні та вікові особливості. Музичні композиції можуть передавати дітям старшого дошкільного віку духовні, моральні, культурні та національні цінності.

На процес формування національної ідентичності у старших дошкільнят ефективний вплив має українська народна пісня, яка є невід’ємною частиною культурної спадщини українського народу. Українські народні пісні мають особливий музичний стиль, мелодії та поетичні тексти, що роблять їх унікальними виразниками мистецтва. Слід зауважити, що інколи прослуховування українських народних пісень може бути нецікавим для дитини, за рахунок «давності» творів або просто нерозуміння слів-термінів, які зустрічаються в цих піснях. Краса народних українських пісень (колядки, щедрівки, веснянки, козацькі, соціально-побутові, коліскові) збагачує словниковий запас дітей дошкільного віку; розвиває мовлення (зв’язне, діалогічне, монологічне, егоцентричне); викликає інтерес до явищ та подій, оспіваних у піснях; закріплює традиції, звичаї та обряди українського народу. Впровадження української народної пісні у заняття з музики та її виконання під час таких занять для дітей старшого дошкільного віку сприяє формуванню почуття спільності та приналежності до великої української родини.

Враховуючи вищезгадане, не можемо не звернути увагу на сучасні українські музичні треки, які після повномасштабного вторгнення росії почали масово з’являтися в мас-медіа та впливати на дітей старшого дошкільного віку. Голова профільного підкомітету Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики О. Санченко пише: «Натрапив на цікаву статистику: «Економічна правда» дослідила, що у 2023 році українську музику на YouTube слухають у шість разів частіше за російську... Після 24 лютого 2022 року український YouTube радикально змінився: вітчизняні виконавці заповнили чарти. Ба більше, у рейтинг стали потрапляти старі твори досвідчених артистів. Українці потребували підтримки духу, а нові пісні воєнного часу лише писалися. Затребувано було все. Головна умова – українською...» (Українські пісні..., 2023).

На сьогоднішній день активно розвивається творчість українського співака А. Пивоварова в музичному просторі. Його збірка пісень «Твої вірші, мої ноти» – це пісні та дуети з популярними виконавцями записані на вірші відомих поетів та митців (Т. Шевченко «Думи мої, думи мої», Л. Українка «Тішся», Г. Чупринка «Очі», Л. Костенко «Валторна»), а також це переспіви українських народних пісень, які до вподоби і дорослим і дітям. Відомий співак зазначає, що його збірка пісень має українські елементи, які інтегровано в сучасну музику: «...Коли я почав заглиблюватися у світ української поезії, зрозумів, що це стане частиною моєї творчості. У нас є багато яскравих постатей, які впливали на розвиток культури та сприяли формуванню важливих ментальних рис українців. Я хочу, щоб про цих митців та їхню творчість дізнавалося якомога більше людей. Це головна мета проекту «Твої вірші, мої ноти» і моя важлива місія. Цей альбом є відображенням внутрішнього світу українців. Послухавши його, можна дізнатися більше про українську душу та долю нашого народу» (*Твої Вірші, Мої Ноти...*, 2023); «...Ми маємо пишатися тим, що в нашій країні збереглися традиції, свята, завдяки чому навіть дитина у школі або в дитсадку впізнає сопілку або гуслі, цимбали тощо. Мелодії нашого етносу мають жити і в сьогодні» (*Ми – голоси нашої країни...*, 2022).

На концертах співака й сьогодні завжди багато дітей, які знають слова його пісень і часто стають учасниками музикального дійства. Так виконавець знайомить юних глядачів з світом української поезії та пісні. Особливо юним слухачам імпонує авторська пісня А. Пивоварова «Маніфест» («Жовто-блакитне серце»). Вбачаємо доцільним процитувати приспів пісні:

Жовто-блакитне серце
І плаче, і сміється!
Жовто-блакитне серце
Ніколи не здається!
В кожній новій надії
Там є моя надія,
Допоки серце б’ється,
Моя країна б’ється! (Артем Пивоваров, 2023).

Текст пісні милозвучний, насичений епітетами та метафорами, легкий для сприймання дітьми старшого дошкільного віку. Цікаво, що пісню «Маніфест» дуже часто діти старшого віку називають «Жовто-блакитне серце», і більшість юних меломанів знають, що назва пісні символізує один з державних символів України – Державний прапор України (жовтий колір – це колір пшеничного поля, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому сущому на землі. колір жовтогарячого сонця, без лагідних

променів якого не дозрів би, не заколосився б життєдайний хліб; синій колір – це колір ясного, чистого, мирного неба).

Отже, сучасна українська музика, розглянута вище на прикладі творчості співака, композитора та музиканта А. Пивоварова, може бути потужним інструментом для процесу формування національної свідомості дітей старшого дошкільного віку, передаючи їм українську культурну спадщину.

Також на позитивний процес формування національної ідентичності дитини старшого дошкільного віку має вплив живопис.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень дає змогу надати визначення цьому поняттю. Живопис – це вид образотворчого мистецтва, який використовує різноманітні засоби малювання для створення образів на плоскій поверхні, такій як полотно, картон, дошка чи інші матеріали; є одним із найстаріших та найпоширеніших способів вираження та втілення художньої ідеї *Базовий компонент...*, 2021); знайомить дітей старшого дошкільного віку зі спадщиною людства, прилучає їх до цінностей, збагачує власний життєвий досвід, відтворює національні традиції, свята та обряди; живописна композиція може містити символіку та національні символи, що сприяє розумінню та вивченню елементів національного спадку.

Важливою є думка О. Лісовець, яка у своєму дослідженні зазначає, що старший дошкільний вік – це найкращий період, коли слід починати знайомити дітей з народними символами України і слід це робити з ілюстраціями для ліпшого сприйняття матеріалу: «...вже у старшому віці мають бути сформовані знання про: народні символи, пов'язані з історією і побутом українського народу: дуб на леваді, калину при криниці, вербу над ставом, тополлю при дорозі, квіти біля хати; український національний одяг, про роль українського віночка в убранні дівчини, його виготовлення, розташування та значення квітів, інших рослин, стрічок у ньому, правила носіння; символічну силу хліба...» (Лісовець, 2022).

У закладах дошкільної освіти на заняттях для дітей старшого дошкільного віку можна використовувати різні художні картини, які знайомлять з пейзажами України (С. Шишка «Дніпро восени», М. Глушенко «Весна в Карпатах», С. Світославський «Українська ніч»); картини, які зображують українські народні звичаї та обряди (К. Трутовський «Різдво в Україні», К. Трутовський «Сорочинська ярмарка», М. Пимоненко «Великдень»); картини, які знайомлять з українським народним одягом, символам (В. Маковський «Українська дівчина», К. Трутовський «Одягають вінок»).

Однією з таких картин – найкращих для сприймання дітьми старшого дошкільного віку є картини живописці М. Примаченко (1909–1997), в основі стилю якої лежать українські легенди, казки та оповідання. Художниця стала візитівкою України, адже вся її творчість пронизана чарівним орнаментом з неповторним українським колоритом (Клочко, 2016). Використовувати твори художниці у формуванні національної свідомості та ідентичності можна сміливо зі старшого дошкільного віку, адже творчість М. Примаченко відзначалася глибоким національним звучанням та була важливим елементом української культурної спадщини. У своїх роботах вона використовувала символіку та образи, що відображають українські національні символи та обряди.

Багато художніх полотен М. Примаченко зосереджені на зображенні тварин, які відіграють важливу роль в українському фольклорі та традиціях (часто зображувала голубів, що є символом миру в українській культурі); втілювала в образах тварин різноманіття української природи («Чарівний птах», «Звір гуляє», «Лісовий павич», «Казковий птах павич»); активно відображала життя селян, їхню працю, свята та побут, вдягаючи образи українського села в казкове обрамлення. Демонстрація таких картин для дітей старшого дошкільного віку з національно-культурними ідеалами може бути чудовим способом виховання патріотизму, розуміння своєї культурної спадщини та формування почуття національної ідентичності.

Говорячи про вплив мистецтва на формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку, неможливо оминати такий його вид як мультиплікаційні фільми для дітей.

Мультфільм (мультиплікація, мультиплікаційне кіно) – це вид кіномистецтва, який створений за допомогою послідовності зображень, які змінюються дуже швидко, щоб створити враження руху. Зображення в мультфільмах може бути створене за допомогою різних графічних технік, урахувавши ручне малювання, комп'ютерну графіку, лялькову анімацію (Анімація, 2016). Такі кіномультрики можуть розповідати різні історії та нести повідомлення – від навчальних до розважальних.

Загальновідомо, що мультиплікація привертає велику увагу дітей старшого дошкільного віку і має сильний психологічний вплив на їхній розвиток. Адже у старшому дошкільному віці відбуваються важливі етапи у формуванні національної ідентичності особистості. Відомим є факт, що психіку людини формують ті образи і символи, які були з нею в дитинстві. Отже,

образи головних героїв улюблених мультфільмів відіграють важливу роль у процесі формування національної ідентичності, у зв'язку з чим кожен мультиплікаційний образ є прикладом для наслідування чи навпаки, – викликатиме відразу. Тому якщо батьки/опікуни хочуть виховати свідому особистість, патріота своєї держави, носія українського генетичного коду, представника українського етносу – треба бути дуже обізнаним, обережним у виборі мультиплікаційного продукту для дитини (*Патріот з пелюшок...*, 2017).

На сьогоднішній день є багато мультфільмів, які мають українську тематику та фольклор, культурні та історичні елементи, які розкривають аспекти національної ідентичності. Серед таких виокремлюємо цілу серію мультиків, показ та створення яких почалося ще в роки радянської України та продовжилося в роки незалежності – «Як козаки...» (1967–1995), «Як козаки з турками воювали» (2008), «Козаки. Футбол» (2016), «Козаки. Навколо світу» – анімаційні кіномульты розповідають, про пригоди трьох запорізьких козаків – Грая, Ока й Тура (*Козаки (мультсеріал)*, 2020).

Режисер-мультиплікатор В. Дахно про свою картину говорив так: «З козаками я не дуже довго мудрував. Взяв та й намалював трьох запорожців на кшталт трьох мушкетерів. Один вийшов опецькуватий, маленький, інший – худорлявий та довготелесий, третій – молодець, який пашів здоров'ям. Потім мені говорили, що дуже точно у цих персонажах я відтворив український характер» (Володимир Дахно, 2020).

Анімаційні кіномультфильми були створенні ще в радянські часи, але головними героями стали українські козаки, які були, є та будуть національними символами для українців. Мультфильми актуальні для перегляду дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, бо відбувається знайомство з Добою українського козацтва. Маленькі глядачі спостерігають за життям козаків, а отже пізнають історичне минуле свого народу. Автори анімації змогли максимально точно зобразити українську культуру, кожна серія мультфильму описувала один з аспектів життєдіяльності українського народу, а саме українську кулінарну традицію («Як козаки куліш варили», 1967); весільну обрядовість («Як козаки на весіллі гуляли», 1984); українську історію («Як козаки наречених визволяли», 1973; «Як козаки сіль купували», 1975); українську міфологію та вірування («Як козаки олімпійцями стали», 1978; «Як козаки інопланетян зустрічали», 1987). Так у 2016 році в Україні відродили найвідомішу франшизу – «Козаки. Футбол» – це 26 серій по 2 хвилини, а

наприкінці 2017 року повідомлялося про завершення ще 3 серій по 13 хвилин «Козаки. Навколо світу».

Говорячи про сучасний мультиплікаційний кінематограф, варто зазначити, що навесні 2023 року в кінопрокат вийшов мультфильм за сюжетом твору Лесі Українки «Лісова пісня», який має назву «Мавка. Лісова пісня». Автори мультику перш, ніж «оживити» історію Лесі Українки, зайнялися вивченням першооснови – української етнографії, історії. Над створенням фільму та інтерпретацією українських легенд та міфів працювали експерти етнографічних інституцій кафедри фольклористики Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, музею імені Івана Гончара та Музею історії української моди. Мультиплікація базується на історіях або міфах української культури, що несе важливий вклад у підтримку та зміцнення національної ідентичності. Елементи мови, традицій, фольклору та інших аспектів української культури являються важливими складовими цього процесу (*Патріот з пелюшок...*, 2017).

По-перше, що дитина старшого дошкільного віку звертає увагу при перегляді мультфильму «Мавка. Лісова пісня», то це насичена яскрава картина природи, лісу та його мешканців, які мають національне забарвлення та відображають міфологічні перекази. По-друге, що запам'ятовується юному глядачу, то це музикальний супровід, з використанням традиційних мелодійних рис, ритми та характеристики, які можна знайти в українському фольклорі.

Тексти пісень містять образи та епізоди, що є характерними для національного фольклору. Головними музичними виконавцями кіномульту є головні герої – закохані Мавка та Лукаш. Голоси цим героям подарували, вищезгаданий український співак, композитор та музикант А. Пивоваров (Лукаш) та українська співачка Х. Соловій (Мавка). Вибір таких акторів озвучки не випадковий, адже більшість маленьких глядачів знайомі з творчістю виконавців у повсякденному житті та асоціюють їхні голоси з українською співочою культурою.

Мультиплікація пропагує автентичність, природну красу української дівчини, жінки. Мавка – це «берегиня лісу, дівчинка із бездонними глибокими очима, широким, часто здивованим поглядом. Вона разом із коханим Лукашем намагатиметься примирити світ людей зі світом лісу» (*Там само*). Відеокадри мультика містять елементи традиційного національного вбрання, візерунків та візуальних елементів, що вказують на українську культуру Волині. Фольклорними українськими мотивами стрічку

збагачує використання рухів та танців, які трактуються через призму української культурної традиції. Все це змушує дитину задуматися про те, в якій казковій країні він проживає, з якою потужною енергетикою жили та творили його предки.

Вдала екранізація твору Лесі Українки спонукає дитину дошкільного віку на роздуми про минуле своєї країни, її вірування, культуру, звичаї предків. Мультфільм «Мавка. Лісова пісня» заснований на національних традиціях та може слугувати не лише як цікава картина для сімейного перегляду, а й як інструментом для збереження, підтримки та відтворення культурної спадщини у формуванні національної ідентичності дитини старшого дошкільного віку.

Висновки. Отже, процес формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку – це складний та багатогранний процес, який містить у собі вплив культури, мови, історії, традицій та мистецтва. Ознайомлювати дітей із ключовими подіями в історії своєї країни треба почати якомога раніше, адже уже у старшому дошкільному віці починається пізнання навколишнього світу на свідомому рівні. Дуже важливо йти в ногу з часом, бо через науково-технічний прогрес та воєнні дії, підрастаюче покоління стало

складніше організувати та сформувані в них задатки «Людини Гідної». Найкращим засобом для формування національного ідентичності та свідомості дитини старшого дошкільного віку стане минуле та сучасне українське мистецтво.

Сучасне українське мистецтво має значний вплив на дітей старшого дошкільного віку, сприяючи формуванню їхніх патріотичних почуттів та розумінню важливості національної ідентичності. Саме завдяки окремим видам мистецтва (музика, живопис, мультиплікація) можна викликати у старших дошкільнят емоційні реакції та сприяти вираженню почуттів; патріотичні та національні теми можуть збуджувати гордість, любов до країни та інші позитивні емоції. Різні мистецькі течії є важливим засобом для розширення знань дітей старшого дошкільного віку про свою країну, її історію, культуру та традиції; вони взаємодіють між собою, створюють колаборації (музика-живопис, мультиплікація-музика) та сприяють гармонійному та різносторонньому формуванню національної ідентичності.

Ця тема потребує подальших ґрунтовних досліджень засобів українського мистецтва для здійснення ефективнішого процесу формування національної ідентичності дітей дошкільного та шкільного віку.

Список використаних джерел

- Анімація (мистецтво). (2016) URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_\(%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_(%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE))
- Артем Пивоваров. (2023). *Маніфест (Жовто-блакитне серце)*. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/2467328.html>
- Базовий компонент дошкільної освіти. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
- Будник, О. (2002). Особливості української етнопедагогіки. *Дайджест: Школа-парк педагогічних ідей та технологій*. 2, 116–118.
- Володимир Дахно. (2020). *Як козаки в тридев'яте царство не дійшли*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2888414-volodimir-dahno-ak-kozaki-v-tridevate-carstvo-ne-dijsli.html>
- Жидкова, М. (2022). *Мистецтво як засіб ствердження національної свідомості та ідентичності*. URL: <https://vseosvita.ua/library/mystetstvo-iak-zasib-stverdzhennia-natsionalnoi-svidomosti-ta-identychnosti-602670.html>
- Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
- Клочко, Д. (2016). *Загадки екзотичних звірів Марії Примаченко*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/02/12/208057/>
- Кучинська, І. (2014). Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Збірник наукових праць Пед. освіта: теорія і практика*. 1 (16), 156–160.
- Козаки (мультсеріал)*. (2020). URL:

References

- Animation (art). (2016) [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_\(%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_(%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE)) [in Ukrainian]
- Artem Pyvovarov. (2023). *Manifesto (Yellow-Blue Heart)*. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/2467328.html>
- Basic component of preschool education. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> [in Ukrainian]
- Budnyk, O. (2002). Peculiarities of Ukrainian ethnopedagogy. *Digest: School-park of pedagogical ideas and technologies*. 2, 116–118. [in Ukrainian]
- Volodymyr Dakhno. (2020). *How the Cossacks did not reach the thirty-ninth kingdom*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2888414-volodimir-dahno-ak-kozaki-v-tridevate-carstvo-ne-dijsli.html> [in Ukrainian]
- Zhydkova, M. (2022). *Art as a means of asserting national consciousness and identity*. URL: <https://vseosvita.ua/library/mystetstvo-iak-zasib-stverdzhennia-natsionalnoi-svidomosti-ta-identychnosti-602670.html> [in Ukrainian]
- The Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Policy in the Field of Affirming Ukrainian National and Civil Identity". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian]
- Klochko, D. (2016). *Riddles of exotic animals by Maria Prymachenko*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/02/12/208057/> [in Ukrainian]
- Kuchynska, I. (2014). *Ideas of patriotic education in the pedagogical views of Nila Voloshina*. *Collection of scientific works. Ped. education: theory and practice*. 1 (16), 156–160. [in Ukrainian]
- Cossacks (animated series)*. (2020). URL:

- [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA_%D0%B8_\(%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA_%D0%B8_(%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB))
- Лісовець, О. (2022). *Національно-патріотичне виховання з основами етнології*: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2781/1/%D0%9B%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%9E.%D0%92.%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2-%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%20%D0%9E%D0%9D.pdf>
- Ми – голоси нашої країни, а музика – наша зброя на культурному фронті.* (2022). URL: <https://ukridentitymap.vgorode.ua/pivovarov/>
- Михальченко, Н. (2021). *Національно-патріотичне виховання в закладах дошкільної освіти*: навчально-методичний посібник для дистанційного навчання. Миколаїв: СІД Румянцева Г. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/927/1/%D0%9C%D0%98%D0%A5%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf
- Патріот з пелюшок: як мультфільм формує свідомість.* (2017). URL: <https://prolviv.com/blog/2017/09/28/patriot-z-peliushok-iak-multfilm-formuie-svidomist/>
- Пеллагеша, Н. (2008). *Україна в смислових війнах постмодернізму: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації*. Київ: НІСД. 228 с.
- Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти: методичні рекомендації.* (2021). О. Д. Рейпольська (Заг. ред.). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729051/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0.%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%20%D1%80%D0%B5%D0%BA.pdf>
- Степико, М. (2011). *Українська ідентичність: феномен і засади формування*. Київ: НІСД. 336 с.
- Твої Вірші, Мої Ноти: відвертість української душі в новому альбомі Артема Пивоварова.* (2023). URL: <https://www.kissfm.ua/news/1006698-tvoi-virshi-moi-noty-vidvertist-ukrainskoi-dushi-v-novomu-albomi-artema-pyvovarova/>
- Українські пісні у шість разів популярніші в хіт парадах YouTube, ніж до повномасштабного вторгнення.* (2023). URL: <http://www.golos.com.ua/article/373699>
- [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%B8_\(%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%B8_(%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B)
- Lisovets, O. (2022). National-patriotic education with the basics of ethnology: a study guide for students of higher education in the specialty 012 Preschool education. [in Ukrainian]
- We are the voices of our country, and music is our weapon on the cultural front. (2022). URL: <https://ukridentitymap.vgorode.ua/pivovarov/>
- Mykhalchenko, N. (2021). National-patriotic education in preschool education institutions: educational and methodological guide for distance learning. Mykolaiv: SPD Rumyantseva G. [in Ukrainian]
- Patriot from the Cradle: How Cartoons Shape Consciousness. (2017). URL: <https://prolviv.com/blog/2017/09/28/patriot-z-peliushok-iak-multfilm-formuie-svidomist/> [in Ukrainian]
- Pelagesha, N. (2008). Ukraine in the semantic wars of postmodernism: the transformation of Ukrainian national identity in the conditions of globalization. Kyiv: NISD. 228 p. [in Ukrainian]
- Development of an older preschooler in the educational environment of a preschool education institution: methodical recommendations. (2021). O. D. Reipolska (General editor). [in Ukrainian]
- Stepyko, M. (2011). Ukrainian identity: phenomenon and principles of formation. Kyiv: NISD. 336 p. [in Ukrainian]
- Your Poems, My Notes: the openness of the Ukrainian soul in the new album of Artem Pyvovarov. Radio KISSFM (2023). URL: <https://www.kissfm.ua/news/1006698-tvoi-virshi-moi-noty-vidvertist-ukrainskoi-dushi-v-novomu-albomi-artema-pyvovarova/> [in Ukrainian]
- Ukrainian songs are six times more popular on the YouTube charts than before the full-scale invasion. Voice of Ukraine (2023). URL: <http://www.golos.com.ua/article/373699> [in Ukrainian]

Відомості про авторів:
Ляпунова Валентина Анатоліївна

lapunova001@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя, Запорізька обл., 69000, Україна

Information about the authors:
Liapunova Valentyna Anatoliivna

lapunova001@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Негрій Ірина Іванівна

ira.negriy@icloud.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-61-69

*Матеріал надійшов до редакції 16. 11. 2023 р.
Прийнято до друку 30. 11. 2023 р.*

Nehrii Iryna Ivanivna

ira.negriy@icloud.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-61-69

*Received at the editorial office 16. 11. 2023.
Accepted for publishing 30. 11. 2023.*